УДК 347.775

ОХОРОНА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ – ЕФЕКТИВНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

THE PROTECTION OF TRADE SECRETS – AN EFFECTIVE COMPONENT PROVIDING ECONOMIC SECURITY OF A BUSINESS ENTITY

Зайцева-Калаур І.В., к.ю.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет

Наукова стаття присвячена дослідженню сучасного стану правового регулювання відносин, пов'язаних з охороною інформації, що становить комерційну таємницю, як одного з пріоритетних питань забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Встановлено, що сучасний стан правової охорони інформації, що є комерційно цінною для суб'єкта підприємницької діяльності не є досконалим, а тому існує нагальна потреба в регламентації суспільних відносин, що виникають у зв'язку з комерційною таємницею, які не врегульовані нормами права спеціальним законом про комерційну таємницю.

Ключові слова: інформація, інтелектуальна власність, комерційна таємниця, охорона комерційної таємниці, суб'єкт господарювання.

Научная статья посвящена исследованию современного состояния правового регулирования отношений, связанных с охраной информации, составляющею коммерческую тайну, как один из приоритетных вопросов обеспечения экономической безопасности предприятия.

Установлено, что современное состояние правовой охраны информации, что есть коммерчески ценной для субъекта предпринимательской

деятельности не является совершенным, а поэтому существует необходимость в регламентации общественных отношений, возникающих в связи с коммерческой тайной, не урегулированными нормами права специальным законом о коммерческой тайне.

Ключевые слова: информация, интеллектуальная собственность, коммерческая тайна, охрана коммерческой тайны, субъект хозяйствования.

The scientific article is devoted to research of the current state of the legal regulation of relations connected with the protection of information constituting a trade secret, as one of the priority issues of economic security of a business entity.

It is determined that in the absence of a special law on the protection of trade secrets, its effectiveness will depend on the effort of the owner of such information. However, nowadays, special attention should be paid to issues that, according to the research, have a bigger impact on the protection of commercially valuable information. First of all, the latest achievements in communication technologies, that enable unauthorized copying and dissemination of valuable information. Therefore, it is important to pay special attention to the use of technical means of protection of trade secrets by using reliable information systems, licensed software etc.. Secondly, more attention should be paid to improving the loyalty of employees. Implementation of such measures will give an opportunity to improve the productivity, consolidate staff, reduce their fluctuation and thus minimize the risk of disclosure of trade secrets.

A controversial point in determining ways to improve the current legislation is the issue of classifying trade secrets as intellectual property. Having analyzed certain provisions of legislation in this field as well as local researchers' works, the author came to the conclusion that a trade secret is not necessarily an object of intellectual property. However, the information, that is protected by intellectual property law can be considered a trade secret.

Not resolved is the question of legal responsibility for the illegal acquisition, use and disclosure of information constituting a trade secret. In the absence of

clearly determined legal principles of the acquisition, use, distribution and storage of information constituting a trade secret, as well as guarantees for the protection of such information, rules containing penalties for violations in this field cannot be effectively used, which often leads to violations of the rights of individuals. Such issues should be resolved by a special law.

Key words: information, intellectual property, trade secret, protection of trade secrets, business entity.

Важко переоцінити значення комерційної таємниці для суб'єкта господарської діяльності. Надійна охорона такої інформації, що носить конфіденційний характер є не лише способом захисту цінної інформації про об'єкти стратегічних змін, а і економічним інтересом та стратегічним ресурсом, який здатний забезпечити конкурентні переваги на ринку промисловості. Саме тому необхідність встановлення правового режиму комерційної таємниці є одним з першочергових питань забезпечення економічної безпеки підприємства.

На сьогодні відсутній окремий спеціальний закон про комерційну таємницю та її правову охорону, а правовідносини щодо комерційної таємниці регулюються окремими положеннями Цивільного кодексу України (ЦК), Господарського кодексу України (ГК), Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та іншими нормативними актами, в тому числі міжнародними. Однак, у вище наведених законодавчих актах не передбачено порядок віднесення інформації до комерційної таємниці, підстави виникнення прав суб'єктів на комерційну таємницю, порядок доступу до неї. Не вирішеним є і питання юридичної відповідальності за незаконне отримання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю. Адже за відсутності чітко встановлених правових засад набуття, використання, поширення та зберігання інформації, яка становить комерційну таємницю, а також гарантії захисту такої інформації, норми, що містять санкції за правопорушення в цій сфері, не можуть

ефективно застосовуватись, що часто призводить до порушення прав осіб. Такі питання необхідно передбачити на рівні спеціального Закону.

Поняття комерційної таємниці сформульовано у ст. 505 ЦК України: «Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв’язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію» [1].

Юридично значимими ознаками, необхідними і достатніми для визнання інформації комерційною таємницею суб'єкта господарювання, є наступні.

1. Комерційною таємницею може визнаватися лише інформація. Слід підкреслити, що на відміну від відомих, традиційних для права об’єктів, інформація, зокрема що становить комерційну таємницю, характеризується специфічними особливостями та юридичними властивостями: інформація при включенні в обіг відокремлюється від автора або власника, опредметнюється у вигляді символів та знаків і внаслідок цього існує окремо та незалежно від автора або власника; після передачі інформації від одного суб’єкта до іншого інформація одночасно може належати двом учасникам інформаційних відносин; полягає в єдності інформації та матеріального носія, на якому закріплюється інформація. Така інформація повинна бути відображена в об’єктивній формі.

2. Це інформація технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, що пов'язана з підприємницькою діяльністю; не є державною таємницею, або інформацією, яка відповідно не може належати до комерційної таємниці; згідно норм вітчизняного законодавства є об'єктом права інтелектуальної власності суб'єкта підприємницької діяльності, використання якої не завдасть шкоди суспільству.

3. Така інформація має бути не відомою та не легкодоступною для інших осіб. Здатність інформації тиражуватись т розповсюджуватись без зміни її змісту в необмеженій кількості, якщо не встановлені обмеження доступу до неї втрачає свою економічну цінність.

Відсутність загальновідомості полягає в тому, що інформацією, яка складає комерційну таємницю, володіє обмежене коло осіб, хоча й не обов'язково одна особа. Однаковою або аналогічною інформацією можуть одночасно володіти декілька осіб – але визначальним є те, що коло цих осіб обмежене. Саме не загальновідомість є вихідною для встановлення охорони змісту об'єкту, яким є комерційна таємниця, за відсутності його спеціальної реєстрації.

Незагальнодоступність означає відсутність вільного доступу до інформації на законній підставі. Особи, які допущені до таємниці зобов'язані не розголошувати її.

З даною ознакою пов'язані дві наступні.

4. Внаслідок її невідомості вона має комерційну цінність. Розголошення комерційної таємниці згідно ст. 36 ГК України «може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання» [2].

5. Зазначена інформація має бути предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

6. Зміст та об'єм комерційної таємниці встановлюється володільцем інформації на власний розсуд. Йому належать всі права щодо розпорядження нею. Право особи на комерційну таємницю зберігається на весь час існування фактичної монополії цієї особи на інформацію, яка її складає. Таким чином передбачено необмеженість строку її захисту.

Сукупність усіх вище зазначених факторів дає підстави вважати інформацію комерційною таємницею.

Таким чином, інформація в режимі «комерційна таємниця» охоронятиметься доти, поки дотримуються усі умови, щодо порядку

виникнення прав на неї, її охорони та захисту, або поки особа-розпорядник не прийме рішення про недоцільність зберігання її в секретності.

Заходи щодо охорони та захисту комерційної таємниці вирішуються індивідуально особами, що визначили на власному підприємстві інформацію такою, шляхом прийняття локальних нормативних актів.

Суб'єкт підприємницької діяльності, який має намір скористатися своїм правом на комерційну таємницю повинен самостійно спланувати і організувати усі дії правового та організаційного характеру, щоб забезпечити можливість використовувати та охороняти інформацію в режимі «комерційна таємниця». Ефективність її захисту залежатиме від докладених зусиль з боку власника-розпорядника такої інформації [3, с. 62]. Втім, в умовах сьогодення, особливу увагу слід приділити питанням, які за даними наукових досліджень більшою міру впливають на захист комерційно-цінної інформації. По-перше, – це сучасні досягнення в галузі комунікаційних технологій, що дають можливість швидкого копіювання та поширення цінної інформації. Часто такі дії відбуваються без дозволу на те власника. Тому, важливо особливо увагу приділити застосуванню технічних засобів захисту комерційної таємниці, використовуючи надійні інформаційні системи, ліцензійне програмне забезпечення тощо. По-друге, варто більше уваги приділити питанням підвищення лояльності працівників. Вжиття відповідних заходів дасть змогу покращити продуктивність, закріпити кадри, зменшити їх плинність і завдяки цьому мінімізувати ризик розголошення комерційної таємниці.

Спірним моментом при визначенні шляхів удосконалення чинного законодавства є проблема віднесення комерційної таємниці до об'єктів інтелектуальної власності. У книзі 4 ЦК України поряд з іншими об'єктами інтелектуальної власності законодавець виділяє комерційну таємницю, з чого слідує висновок, що до комерційної таємниці можуть бути віднесені лише результати інтелектуальної (творчої) діяльності людини [1]. Така практика захисту комерційної таємниці сьогодні існує і в міжнародному праві. Її

захист передбачено Паризькою конвенцією про охорону промислової власності, Угодою з торгівельних аспектів прав інтелектуальної власності, де останню визнають об'єктом інтелектуальної власності.

Поряд з цим, не всі об'єкти і не будь-які відомості, що можуть бути віднесенні до комерційної таємниці, є результатом інтелектуальної (творчої) діяльності. Згідно ч. 2 ст. 505 ЦК України комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та *іншого характеру*, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [1]. Існуюча практика підприємницької діяльності під грифом комерційно-цінної інформації зберігає як знання і досвід виробничо-технічного характеру, що є результатами інтелектуальної діяльності, так і інформацію що становить предмет ділового чи іншого інтересу господарюючого суб'єкта. Подібний поділ такої інформації запропоновано і в науковій літературі. Для прикладу, О. Сліпачук усі види інформації, які можуть вважатися комерційною таємницею, умовно розділяє на дві групи: технічна інформація і комерційна інформація [4, с. 67]. До першої групи належать незапатентовані науково-технічні розробки, бази даних та інші комп'ютерні програми, створені підприємством, усі види «ноу-хау», технічні проекти, промислові зразки, незапатентовані товарні знаки тощо. До другої групи віднесено умови контрактів, дані про постачальників і покупців, інформація про переговори, маркетингові дослідження, дані про розрахунок відпускних цін, розміри знижок тощо. У зв'язку з цим, Г. Виноградова та О. Шпак, роблять висновок, що поняття комерційної таємниці є ширшим, ніж поняття об'єкта інтелектуальної власності, який може входити до складу комерційної таємниці суб'єкта підприємницької діяльності, оскільки може включати в себе інформацію що до певних фактів, подій, явищ та продукти інтелектуальної діяльності [5]. Зважаючи на це, потрібно забезпечити захист інформації, яка є результатом інтелектуальної діяльності, так і інформації, що не містить таких ознак.

Отже, щодо співвідношення інформації, яка захищається за допомогою законодавства про інтелектуальну власність та конфіденційної інформації, що є комерційно цінною, то воно виглядає наступним чином: комерційна таємниця не обов'язково є об'єктом інтелектуальної власності, однак інформація, що захищена законодавством про інтелектуальну власність, може бути визнана комерційною таємницею.

Підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати що сучасний стан правової охорони інформації що є комерційно цінною для суб'єкта підприємницької діяльності не є досконалим, а тому існує нагальна потреба в регламентації суспільних відносин, що виникають у зв'язку з комерційною таємницею, які не врегульовані нормами права спеціальним законом про комерційну таємницю.

Література:

1. Цивільний кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України від 16 січня 2003 р. № 435-4 [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356.

2. Господарський кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2003, № 18, № 19 – 20, № 21 – 22. – Ст.144

3.Чікін С., Черненко В. Управління комерційною таємницею на підприємстві: дії організаційного, технічного та психологічного характеру / С. Чікін, В. Черненко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011.– №5.– 56-64.

4. Сліпачук О. Комерційна таємниця на підприємстві / О. Сліпачук // Справочник економіста.– 2005.– №7.– С.67.

5. Виноградова Г., Шпак О. Деякі питання законодавчого забезпечення захисту комерційної таємниці / Г. Виноградова, О. Шпак // Юридичний журнал.– 2004. – № 12 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: justinian.com.ua/author.php?id=552